

Margaret Meadin lausunnot ristiriitaisia

■ Osmo Tammisalo

Viime vuosikymmeninä antropologit ovat keskustelleet laajasti Margaret Meadista (1901–78) ja hänen tieteellisistä hairahduksistaan, lähinnä alkuperäiskansojen turhasta romantisoimisesta ja ihmisluonnon sivuuttamisesta. Putte Wilhelmsson antaa Meadin Samoa-tutkimuksille synninpäästön (*Tieteessä tapahtuu* 2/2010). Hänen mukaansa Meadin tutkimus ”ei nähtävästi sisällä” ajatusta Samoasta vapaan seksin ja rauhan työssijana.

Antropologi Margaret Mead kohtasi etenkin uransa loppupuolella epäilyjä siitä, että hän oli kuvannut samoalaiset liian jaloiksi, vapaamieliseksi ja rauhanomaisiksi. Paikoin Mead tekeekin päätelmiä, jotka antavat perusteita häntä kohtaan esitetyille syytöksille, esimerkiksi seuraavasti (Mead 1928/1954, s. 74): ”Samoalla ei tavata romanttista rakkautta sellaisena kuin se esiintyy meidän sivilisaatiossamme, sekoittuneena ajatuksiin yksivaiheisuudesta, yksinomistuksesta, mustasukkaisuudesta ja hairahtumattomasta uskollisuudesta.” Mead myös toteaa, että joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta ”nuoruusikä oli kriisitön ja stressitön vaihe, jossa intressit ja toiminta kypsyivät hyvässä järjestyksessä. Tyttöjen mieliä eivät vaivanneet konfliktit tai filosofiset pohdinnat... Elää tyttönä *niin monen rakastajan kanssa kuin mahdollista* ja sitten mennä naimisiin omassa kylässä... oli yhdenmukainen ja tyydytystä tuottava kiihkeä halu” (s. 107, korostus ja suomennokset OT).

On ironista, että Mead tekee tämänkaltaisia harhaanjohtavia yleistyksiä, sillä hänen lukuisat esimerkkinsä kertovat toista: puoliset ovat mustasukkaisia (toisinaan väkivaltaisuteen asti), omaa seksuaalisuutta häveliäästi peitellään, teini-ikä on monesti ahdistavaa, ihmiset ovat kil-

pailullisia, tyttö- ja poikalapset ovat usein vihamielisiä toisiaan kohtaan, muiden (erityisesti puolison ja tyttären) seksuaalisuutta vahditaan tarkoin (saarella vallitsi paikoin neitsytkultti) jne. Mead tuottikin lukuisia lausuntoja, jotka ovat ristiriidassa hänen kenttäkuvaustensa kanssa. Hän on myös saattanut uskoa, että Samoalla ei tavata esimerkiksi frigiditeettiä tai impotenssia, mutta hänellä ei ole todisteita väitteidensä tueksi (Orans 1996).

Seksuaalimoraali ja -tavat olivat Samoalla hyvin erilaisia kuin 1920-luvun puritaanisessa Amerikassa. Silti on selvää, että Etelämereltäkin löytyivät tunnereaktiot, jotka ovat tyyppillisiä pitkiä parisuhteita muodostavalle yhteisölliselle kädelliselle (ks. Sarmaja 2002, 2003). Verrattuna myöhempään antropologian klassikkoon, Marjorie Shostakin tutkimukseen Kung-heimosta (Shostak 1983), Meadin Samoa-tutkimus on esseemäisen epäsystemaattinen kuvailu, jossa havainnot eivät pääse ohjaamaan päätelmiä. Meadin taannoinen suosio ja kohtuuton merkitys antropologialle, jota erityisesti antropologi Derek Freeman (1916–2001) on kritisoinut, perustuivatkin muihin kuin tieteellisiin ansioihin.

Kokonaan toinen kysymys on Freemanin (1996) esittämä syytös, että Mead olisi uskonut ja *päätelmissään nojannut* alkuasukastyttöjen harrastamaan pilailuun. Hänen mukaansa Meadin haastattelemat teinitytöt vitsailivat nuorelle antropologille sukupuolisuhteidensa vapaudesta. Tuoreessa *Skeptic*-lehdessä olevan arvion mukaan syytös tästä Meadin tekemästä ”hyväuskoisesta huijauksesta” on pahasti liioiteltu (Shankman 2010). Lisäksi syytöstä sanotaan tarpeettomaksi: Meadin päätelmät joka tapauksessa nojasivat hänen ajamaansa liberaa-

liin sosiaaliseen agendaan, joka taas kumpusi hänen ”henkilökohtaisesta taustastaan ja intresseistään”.

Mead johti sosiaalitieteitä harhaan

Meadin etnografiset raportit sisältävät paljon muuta kuin havaintoihin perustuvia lausuntoja. Lukijalle Mead jättää – vastoin parempaa tietoaan ja vastoin kenttämuistiinpanojaan – vaikutelman todellisuutta suuremmasta seksuaalisesta sallivuudesta ja suuremmista esiaviollisista yhdentämääristä. Toisaalta Martin Oransin (1996) mukaan Meadin ei silti voida sanoa huijanneen antropologista yhteisöä – tai edes olleen väärässä. Syy on se, että Mead ei ollut kunnolla määritellyt päätelmissä käyttämiään termejä. Näin ollen raportoituja tuloksia oli mahdotonta kumota tai vahvistaa.

On myös mahdollista, että Mead ei sortunut Freemanin vakuuttavasti esittämään (tietoiseen tai hyväuskoiseen) huijaukseen (Töttö 2006, Shankman 2010). Lisäksi on oletettava, että Mead ei hyvää tarkoittavista lausunnoistaan huolimatta ollut – ainakaan enää uransa lopussa – niin paatunut kulttuurideterministi ja ihmisaivojen loputtoman muovautuvuuden kannattaja kuin millaisena häntä on viime vuosina kuvattu.

Olenneisempaa kuitenkin on, että Meadin saama merkitys ja hänen taipumuksensa vähentellä ihmisen lajityypillistä psykologiaa hidastivat kulttuuriantropologian ja sosiaalitieteiden tieteellistä kehitystä. Myös monet Derek Freemanin huomioista ovat päteviä: pitkin 1900-lukua biologisia seikkoja on sivuutettu ihmisen käyttäytymistä selitettäessä. Kaikuja tästä löytyy Janne Kivivuoren ja Petteri Pietikäisen kyselytutkimuksesta (2009): muutama prosentti yhteiskuntatieteiden opiskelijoista on edelleen sitä mieltä, että alan kannattaa torjua

biologia (ks. myös Laine 2010) – tosin suuri osa näistä ennakkoluuloista selittyy vastaajan uskonnollisuudella.

Putte Wilhelmsson ottaa kantaa tieteenharastajien keskinäisiin suhteisiin esittämällä, että biologit yleisesti ottaen väheksyisivät evoluutio-psykologeja. Tieteellisten löydösten pätevyyden (aihe, jota Wilhelmsson ei käsittele) kannalta asia on luonnollisesti täysin yhdentekevä. Mainittakoon kuitenkin, että evoluutiopsykologeiksi mainitut ovat varsin usein koulutukseltaan juuri biologeja. Lisäksi ennustaisin, että etuliite ”evoluutio” tulee jäämään tieteenalan nimestä pois: siinä määrin kuin psykologia tutkii ihmislajille tyypillisiä piirteitä (tunteita, aistimista, muistamista), kaikki psykologia on evoluutio-psykologiaa.

Kirjallisuus

- Freeman, Derek (1996). *Margaret Mead and The Heretic*. Penguin. Ringwood, Australia.
- Kivivuori, Janne & Pietikäinen, Petteri (2009). Darwinisteja, freudilaisia vai konstruktionisteja? *Tieteessä tapahtuu* 7/2009.
- Laine, Matti (2010). Miksi biologia on meille niin vaikeaa? *Tieteessä tapahtuu* 1/2010.
- Mead, Margaret (1928/1954). *Coming of Age In Samoa. A study of adolescence and sex in primitive society*. Mentor Book. New York.
- Orans, Martin (1996). *Not Even Wrong. Margaret Mead, Derek Freeman and the Samoa*. Chandler and Sharp Publishers. Novato.
- Sarmaja, Heikki (2002). Seksuaalisen häveliäisyyden alkupeura. *Yhteiskuntapolitiikka*. Vol 67, No 2.
- Sarmaja, Heikki (2003). Ihmislajin perheenmuodostuksen evoluutiopsykologinen perusta. *Yhteiskuntapolitiikka* Vol 68, No 3.
- Shankman, Paul (2010). The trashing of Margaret Mead. *Skeptic* Vol 15, No 3.
- Shostak, Marjorie (1983). *Nisa – Kung-naisen tarina*. Otava. Helsinki.
- Töttö, Pertti (2006). Derek Freeman. Totuuden torvi vai myyttien kutoja. *Tieteessä tapahtuu* 5/2006.

Kirjoittaja on tietokirjailija ja Darwin-seuran puheenjohtaja.